

Raný novověk

Jakub Rádl

3. dubna 2019

Obsah

1 Zámořské cesty

1.1 Důvody

Politické důvody

- Arabové obchodu nebránili
- 1453 – cesty do orientu obsazeny **osmanskými turky** (okrádali a zabíjeli obchodníky → nebezpečí)

Ekonomické důvody a předpoklady

- potřeba silného financování – financováno bohatými **kupci**
- hledání **odbytíšť** zboží vyráběného v Evropě
- hledání nových **zdrojů surovin** (v Čechách útlum těžby), nejen Ag a Au, ale i drahokamů, vzácného dřeva, koření

Technické a vědecké předpoklady

- lodě s hlubokým kýlem a kormidlem (velký ponor → stabilita a větší nosnost)
- zdokonalení stěžňového systému (4 stěžně, 6 plachet)
- od 14. století používání **kompasů** (Flavio Giola)
- převzato od Arabů
 - astroláb – slouží ke stanovení zeměpisné polohy lodě
 - astronomické tabulky – pojmenování souhvězdí pro orientaci
- geografické znalosti – mapovali pobřeží
 - první glóbus sestaven Martinem Behenim (zmapovány pouze známé kontinenty)

1.2 Zprávy o orientálních zemích

- námořníci si vymýšleli zvláštní bytosti a poklady (řeky, kde se zlato a drahokamy dají nabírat do dlaní)

Marco Polo

- z Korčuly, uvězněn inkvizicí za vymyšlené zprávy o zámoří
- cestoval z Benátek do Číny
 - dostal se na dvůr Chána Kublaje (1271 – 1295), zapisoval pro něj cesty
 - zúčastnil se s ním výpravy na ostrov Zipangu (dnešní Japonsko)

Správa zámořského území

- Portugalsko, Španělsko – státní monopol, následně kolonie rozděleny
- Anglie, Nizozemí, Francie
 - polostátní obchodní společnosti
 - vykořisťovaly kolonie

Cesty do orientu

- obeplutí Afriky
- cesta na Západ

1.3 Portugalsko

- 1415 – dobytá Ceuta (poloostrov africké části Gibraltaru)
- princ **Jindřich Mořeplavec** - král ho nechtěl pustit, aby neztratil dědice → finančně podporoval plavby

Cesty podél Afriky

- hledali naleziště zlata
- dopluli na Kapverdské ostrovy
- 1444 – založení Společnosti pro obchod s koloniálním zbožím (suroviny, otroci)
- 1487 – Bartolomeo Dias doplul na jih Afriky k mysu Dobré naděje
- 1497 – Vasco da Gama
 - navazoval na cesty Bartolomea Diase
 - cca rok obeplouval Afriku a doplul od Indie→ dovoz drahokamů, hedvábí, koření, dřeva, ...
- 1500 – Pedro Álvares Cabral – Tra de Vera Cruz (Brazílie)

1.4 1. koloniální válka

- 1474–1479 –
 - Portugalsko chtělo ovládnout Katílii
- první dělení světa
- spor musel řešit papež
- 1494 – dohoda v Tordesillas
 - 2000km na západ od Kapverdských ostrovů je poledník
 - západ je portugalský, východ je španělský

1.5 Španělsko

- 1479 – ovládli Kanárské ostrovy
- 1479 – vznik Španělska

Kryštof Kolumbus

- portugalský král nechtěl cesty financovat → rozhodl se jít do Španělska (musel tajně uprchnout)
- **3. 8. 1492 – První Kolumbova cesta**
 - 11./12. 10. 1492 – dopluli na San Salvador
 - na pobřeží viděli fluoreskující řasy
 - obyvatelé nazváni Indiány
 - získali koření
- 2. Kolumbova cesta – kolem ostrovů
- 3. Kolumbova cesta – k pobřeží Jižní Ameriky
- 4. Kolumbova cesta – pobřeží Panamské šíje
- 1506 – zemřel ve Valladolidu (pravděpodobně pohřben na San Salvadoru)

1.6 Ostatní země

- 1501 – **Amerigo Vespucci** (jižní Amerika, popsal část pobřeží)
- 1513 – **Vasco Nunez De Balboa** překročil Panamskou šíji (přenesli loď, objevili záliv Rica → potvrdili, že Amerika je kontinent)

Plavba kolem světa

- 1519 – Fernão Magalhães (portugalský mořeplavec, financován Španěly)
 - vydali se na jihozápad s předpokladem, že obepluje Ameriku jako Afriku
 - ústí řeky Santa Cruz (Patagonie, část výpravy se vrátila zpět) → Magalhaesův průplav (mezi Amerikou a ohňovou zemí) → Filipíny
 - 1521 – zabít domorodci při vyjednávání (zbytek výpravy plul zpět)
 - 1522 – cestu dokončil Sebastian del Cano
- potvrzena kulatost Země

2 Conquista

2.1 Hernán Cortés

- 1517 – cesta na Yucatan (poloostrov v Mexiku)
- získal nového území od méně vyspělých civilizací

Mayové (Mexiko)

- městské státy
- pyramidy, sochy, obrázkové písmo, astronomie, kalendáře,
- dlážděné silnice
- poštovní styk, vodovody, mapy
- vyspělejší astronomie a kalendář, hrnčířství, řezbářství
- neznali železo, tažná zvířata
- časté přesídlování z důvodu vyčerpané půdy (neznali hnojení)
- považovaly Španěly za bohy (koně, palné zbraně, moře, ...)

Aztécká říše (Mexiko)

- strategické hlavní město na jezeře **Tenochtitlan**, král Montezuma
- **nové plodiny** – rýže, bavlna, pepř, vanilka, tabák, banány
- **domácí zvířata** – pes, krocan, husa, kachna
- polyteistické náboženství (obětování stovek lidí Opeřenému hadovi)
- 1535 – Cortés objevil Kalifornii (hledal El d'orado – zemi zlata)

2.2 Říše Inků (Peru)

- údolí Nasca, Mocha, centrum v údolí Cuzco, jezero Titicaca
- **Machu Pichu** – Španělé ho nikdy neobjevili
- inka – vládce (→ chybně nazývaný kmen)
- velké množství zlata – „slzy boha slunce“, nádoby, domy pobité plechy,
- bazény teplé vody okolo zámku, tepané květiny
- 1531-1535 – dobyli Franciscem Pizarro, Diego Almagro

Vyspělá kultura inků

- destilace medicíny z rostlin
- vzdělání pro úředníky
- sociální organizace
 - inka + dvůr, úředníci, řemeslníci
 - při dosažení určitého věku povinný sňatek, případně přiřazen partner, půda (kdo má půdu, platí daně)
- terasovitá pole hnojená guanem (trus mořských ptáků)
- lamy → vlna, mléko, maso

3 Vznik nových koloniálních mocností

3.1 Nizozemsko

- shromažďovali zboží přes pobřežní pevnosti
- směřovali do tichomoří → Indonésie, Moluky
- 1602 – založena nizozemská Spojená východoindická společnost

3.2 Anglie

- napadali španělské kolonie, snažili se je zabrat pro sebe, využívali piráty

Italští mořeplavci

- 1497 – **Giovanni Cabotto** (*John Cabbot*) → Labrador, Newfoundland (Kanada)
- Sebastian Cabotto → severoamerické pobřeží

Angličané

- **Walter Raleigh** – Virginie, 1627 kolonií
- **Henry Hudson** + **William Baffin** – hledali cestu kolem severní Ameriky
- 1596 – **W. Barents** objevil Špicberky
- **John Hawkins** – Guinea (podporoval obchod s otroky)

3.3 Ostatní mocnosti

- Francie – část Kanady (1535)
- Švédsko – od ústí řeky Delaware vytlačeni Nizozemci
- Dánsko a Německo – pouze neúspěšné pokusy

3.4 Výsledky a význam

- objevení vyspělých civilizací i mimo Evropu → míšení kulturních vlivů
- nové plodiny: brambory (plodina chudých), rajčata, cukrová třtina, tabák
- potvrzena kulatost Země
- základ světového obchodu
- přesun center obchodu na pobřeží Atlantiku
- **cenová revoluce** → **kapitalizace společnosti**
 - do Evropy přiváženo mnoho zlata a stříbra → hodnota peněz jde dolů, cena zboží nahoru
 - rozdělení městské společnosti na **buržoazii** (bohatí) a **proletariát** (pracující)
 - buržoazie platí daně → důležitá → chce se podílet na vládě → buržoazní revoluce

4 Renesance

4.1 Vznik renezance

- 14. století, Itálie
- z italského *re-nascire* ... nový život
- emancipace a zvýšení významu bohatého měšťanstva
- důležitý vliv antiky: každý je zodpovědný za sebe, důraz na vzdělání a společenskou aktivitu
- typické rysy: individualismus, vzdělání, společenská aktivita

4.2 Italské trecento (14. století)

- koncept jednotné itálie

4.2.1 Literatura

- **Dante Alighieri** – poprvé zavedl spisovnou latinu, *Božská komedie*, *De monarchia* [monarka]
- **Francesco Petrarca** – korespondence s Karlem IV., *Canzoniere*, *Sto sonetů laure*
- **Giovanni Boccaccio** – *Dekameron*
- **Cola di Rienzo** – 1347 ovládl Řím

4.2.2 Malířství

- **Giotto di Bondone** – první plasticky vyvinuté postav
- **Simone Martini** – papežský palác v Avignonu

4.3 Italské quattrocento

- období rozkvětu Itálie pod vládou rodu Medici
- centrem renesance je Florencie
 - Cosimo I. Medici
 - Lorenzo I. il Magnifico (vzdělaný, podporoval umělce)
- typickým znakem je hledáním harmonie a vyváženosti

Platónská akademie

- 529 – zrušena Justiniánem
- za Lorenza obnovena

4.3.1 Architektura

Základní prvky

- horizontála, kopule, římsy, oblouky, sloupy, arkády (podloubí),
- pilastry – dekorativní polosloupy
- balustráda – zábradlí tvořené kuželvami
- sgrafito dvoubarevná vyřezávaná omítka
- bosáž (rustika) – imitace kamenných kvádrů

Autoři

- Fillipo Brunelleschi – nalezištec ve Florencii, S. Maria del Fiore, palác Pitti a jiné stavby
- Leon Battista Alberti – popsal prvky renezance v teoretických dílech

4.3.2 Malířství

- **Masaccio** – perspektiva
- **Piero della Francesca**
- **Sandro Botticelli** – rozměřil „krásné“ proporce lidského těla
- **Lorenzo Ghiberti** – dveře do Ráje

4.4 Italské cinquecento (16. století)

- vrcholné období renesance
- přestavba chrámu sv. Petra

Autoři

- **Giorgio Vasari** – napsal teoretické dílo popisující renesanci a životy významných autorů
- **Michelangelo Buonarroti** – sochař, malíř (Sixtínská kaple – *Zrození Adama*)
- **Raffael Santi** – *Sixtinská madona*
- **Leonardo da Vinci** – malíř a všechno – *Mona Lisa*, *Dáma s Hranostajem*, *Svatá žena samotřetí*
- **Mathias Grünewald**
- **Hans Holbein** – Nizozemec, působil v anglii, portrét Jindřicha, **Ježíš v Hrobě**
- Hieronymus Bosch – velmi detailní a rozsáhlé obrazy *Zahrada pozemských rozkoší* – Prado
- **Jan van Eyck** – výborná perspektiva, *Svatba manželů Arnolfiniových*
- Pieter Breugel [brechl]
- Donato Bramante

4.5 Renaissance u nás

- zámek v Bučovicích (arkády ze tří stran nádvoří)
- dům pánů z Kunštátu v Brně (nádvoří, arkády)
- letohrádek královny Anny

4.6 Manýrismus

- protáhlé tvary
- pitoreskní výjevy
- Parmigiano, Tintoretto
- **El Greco**

Manýrismus na dvoře Rudolfa II.

- Bartolomeus Spranger
- Hans von Aachen
- Arcimboldo
- Arden de Vries

5 Humanismus

- studia divina × studia humana
- studium klasických jazyků – aby si mohli přečíst antická díla
- Erasmus Rotterdamský: Chvála bláznovství
- **Johannes Gensfleisch von Gutenberg** – vynález knihtisku

Politologie

- Niccolo Machiavelli

Astronomie

- Mikuláš Kusánský
- Mikuláš Koperník
- Johannes Kepler
- Giordano Bruno
- Galileo Galilei (sestroji dalekohled)

Význam

- připravuje půdu pro další rozvoj novověké evropské kultury

6 Reformace

6.1 Příčiny reformace

- reakce na společenskou krizi
- krizový stav papežství
- všeobecná snaha reformovat církev
 - **konciliarismus** – říká, že koncil má větší autoritu, než papež
 - **papalismus** – autoritu má papež

Cíle reformace

- dodržování etických zásad křesťanství
- odstranění světské části církve

6.2 1. reformace (14.–15. stol.)

- John Wycliffe + lollardi
- M. Jan Hus, M. Jeroným Pražský (překládal Wycliffovy spisy)
- husitství v Čechách
- česká reformace → 1. země s oficiálně povolenými dvěma vyznáními (1436)

6.3 Německá reformace

- 16. stol. – rozdrobenost, církev vlastní většinu pozemků, zvyšování církevních poplatků

Martin Luther

- pocházel z Wittenberku
- 31. 10. 1517 – přibíbil **95 tezí** na dveře kostela (v latině, rychle přeloženy)
- usiluje o bezprostřední stav člověka a boha
- papež jeho spisy nechal spálit
- 1521 – Luther pozván na říšský sněm do Wormsu
- hrozilo mu zatčení → cca rok se ukrýval na Wartburgu, kde **přeložil Bibli**
- 1522 – zjistil, že má přívržence a začal znovu kázat → vznik nové církve
- navazoval na Husa (přijímání podobojí, kritika odpustků)
- důraz na vnitřní zbožnost
- neuznává celibát
- liturgický = národní jazyk
- stoupenci zejm. šlechta, majetní měšťané
- státní náboženství v Dánsku, Norsku, Švédsku, Islandu
- stoupenci: České země, Uhersko, Sedmihradsko

1524–1526 – Německá selská válka

- nejradikálnější Durynsko – **Thomas Müntzer** (Cvikov)
- vycházel z Husa, ale radikálnější
- 1521 – pokus o podnícení nové revoluce v Praze
- rovnost všech lidí
- 1525 – poraženo, Müntzer popraven
- 1526 – definitivní porážka i v Tyrolsku a Salzbursku

Münsterská komuna

- **novokřtění** – křtít by se měli až dospělí lidé, kteří si jsou uvědomit váhu křtu
- společný majetek, vojenská povinnost, protokomunistická diktatura
- 1534 – obsazen Münster
- 1535 – komuna vojensky poražena
- novokřtění na Moravě

6.3.1 Katolíci × protestanti

- říšský sněm ve Špýru – protestanti tvrdí, že lidem nepřísluší hlasovat o správnosti náboženství
- 1531 – vznik šmalkadské jednoty (vojensko-politicko-náboženský spolek luteránských knížat)
- 1546–1547 – šmalkaldská válka
 - ukončena porážkou lutheránů u Mühlberku
- 1555 – Augsburský mír
 - *cuius regio, eius religio* – čí vláda, toho víra
 - všichni obyvatelé musí vyznávat náboženství panovníka → vznik **teritoriálních církví** → ještě rozdrobenější Německo
- konec monopolu katolické církve i na území Německa
- Filip Melanchton dotvořil zásady luteránství

6.4 Švýcarská reformace

Huldrych Zwingli

- navázal na Husa
- lidé mají **právo vzdorovat** nespravedlivé vrchnosti
- proti učení o transsubstanciaci – přeměna podobojí je pouze symbolická (katolíci ji berou doslovně)

Jan Kalvín

- od 1541 v Ženevě – republika bez společenských privilegií (pronásledován z Francie)
- konzistoř má být vedoucí orgán republiky
- smyslem života je **práce, aktivní a mravný život**
- učení o **predestinaci** – člověk je svým chováním předurčen k spasení / zatracení
- vrchnosti, která tak nežije je **nutné se vzepřít**, třeba i násilím
- z Ženevy vzniká společenská republika – všichni jsou si společensky rovni

Miguel Servetus

- nizozemský biolog (objevil malý krevní oběh)
- fanatik
- 1553 upálen Kalvínem v Ženevě

6.5 Význam reformace

Helvetská konfese

- Skotsko (1560)
- Uhersko, Polsko, Porýní
- státní náboženství v Nizozemí
- Francie – hugenoti
- Anglie – puritáni
- Amerika
- reformace klade důraz na vnitřní zbožnost, prosazování národních jazyků a ospravedlňuje buržoazní revoluce

7 Protireformace

- protestanti – protireformace
- katolíci – reforma katolické církve

Vztah katolíků k reformaci

- papež Pavel III. (1534 – 1549)
 - Sanctum Officium (1542) – „svatý úřad“ – obdoba inkvizice
- papež Pavel IV. (1549 - 55) – bojovný
 - převažuje vliv katolíků, kteří chtěli zlikvidovat protestantismus – „bojovný katolicismus“
 - 1534 – založení řádu Societas Jesu Ignácem z Loyoly
 - 1540 uznán papežem
 - misijní činnost i do protestantských zemí
 - základní myšlenkou bylo, že řád je hlavní, jedinec neznamena nic, smyslem života je plnit řád
 - pochopili důležitost působení v dětství → vznik propracovaného systému jezuitských škol
 - poskytovaly výborné vzdělání za nízkou cenu
 - učitelé byli vzdělání vědci na špičce svého oboru
 - jezuitský vědec Kamel → na Filipínách objevil rostlinu Kamélii
 - na konci školního roku veřejné zkoušky → děti měly větší motivaci studovat
 - do jezuitských škol posílali své děti i protestanti

1545 – 1563 – Tridentský koncil

- přelom v dějinách katolické církve
- kněží hromadili stavy a funkce → definována nová pravidla
- papež byl ustanoven větší autoritou než koncil (papalismus)
- nesmí se hromadit církevní úřady
- založeny biskupské semináře, nakonec nutné složit slib – „credo ...“ (věřím)
- některá usnesení jsou platná do 20. století
- ekumenismus – snaha o sjednocení křesťanských církví

8 Šíření reformace

8.1 Francie od konce 15. století do počátku 17.

- klasicky absolutistický stát (základy položeny Ludvíkem XI. po stoleté válce)
- po r. 1453 stabilizace
- expanzivní politika
 - do Itálie (Karel VIII.)
 - boj s Habsburky o miláno 1521–1544
- od roku 1519 tlak Habsburků ze dvou stran
 - Karel V. Habsburský se stává císařem
- František I. (1515–1547)
- Jindřich II. (1547–1559)(syn Františka I.)
 - nevěsta Kateřina Medicejská
 - děti:
 - František II. (1559–1560) (prvorozený syn a nástupce)
 - Karel IX. (1560–1574) (ve vládě zastupován poručníky včetně Kateřiny Medicejské)
 - Jindřich III. (1574–1589)
 - Markéta z Valois („královna Margot“)

2. pol. 16. století

- roste vliv reformace – kalvinistů – hugenotů [igenotů]
- oporou dynastie Bourbonů
- 1562 – **krvavá lázeň ve Vassy** – **František de Guise** nechal podpálit stodolu sloužící jako hugenotský kostel (63 mrtvých, >100 zraněných)
- katolická liga (**Jindřich de Guise**) × protestantská Unie (**Jindřich Navarrský de Bourbon**)

Bartolomějská noc

- 23. 8. 1572
- **sňatek Jindřicha Navarrského s Markétou z Valois** s cílem sjednocení katolíků a protestantů
- katoličtí kněží v Paříži svalovali na hugenoty všechna neštěstí → davová nenávisť hugenotů
- na hostině po sňatku zavražděn **admirál Coligny** v katedrále Nottre Dame
- tímto odstartováno vraždění hugenotů – 3000 v Paříži, celkem 10 000 ve Francii
- Jindřich Navarrský se ukryl v komnatách Markéty z Valois a následně uprchl

Jindřich IV. Navarrský de Bournon (1589–1610)

- 1598 – **edikt nantský** – zrovnoprávnění hugenotů s katolíky
- rozvoj hospodářství
 - monetaristická politika – stát nezasahuje do ekonomiky (důležitý je trh)
 - snížení daní, reforma finanční správy (sjednocení měny)
 - stavba silnic, mostů, vodních kanálů
 - kolonizace Kanady
 - podpora nizozemské revoluce
- 1610 – Jindřich IV. zavražděn fanatickým mnichem
- druhé manželství s **Marií Medicejskou** → Ludvík XIII.

8.2 Vzestup Habsburků

Ludvík XIII. (1610–1643)

- poručnická vláda Marie Medicejské
- vlády se ujímá **kardinál Richelieu** (dobrá vláda)
- 1614–1789 – nescházejí se generální stavy – absolutismus

70. léta 15. století

- 1477 – spor o Burgundsko Fridricha III. Habsburský s Ludvíkem XI. Francouzským
- Fridrich získal část Burgundska (Nizozemí) sňatkem s Marií Burgundskou

Dvě větve Habsburků

- Državy Habsburků
- děti Filipa a Johany Kastilských
- **Karel V.** – **Španělsko**, Nizozemí, Sardinie, Sicilie, kolonie v J. Americe, kolonie v Jižní Americe
- **Ferdinand I.** – **Rakousko**, Čechy, Uhersko

Absolutismus ve Španělsku

- Reconquista
- 1479 – vznik Španělska
- oporou Ferdinanda II. Aragonského města a hidalgové
- oporou Karla V. Habsburského – grandi
- 1520-1521 – povstání komunérů (Toledo)
- 1527 – sacco di Roma – boj o itálii
- hospodářský úpadek
- neúspěšný boj s protestanty
- 1555 – Augsburský mír („*Cuius regio, eius religio*“)
- Karel V. se vzdal moci → Ferdinand I. císařem

Filip II (1556-1598)

- 1556 – Karel V. předává vládu ve Španělsku synu Filipu II.
- netolerantní katolický fanatik
- bez koncepce hospodářské politiky
- zvyšoval daně kvůli válkám, vojensky potlačoval povstání
- 1588 – Filip II. poražen Anglií v La Manche

9 Buržoazní revoluce v Nizozemsku

Vztah ke Španělsku

- připojeno na počátku 16. stol. za Filipa II.
- 1557 – státní úpadek
 - **Filip II. zadlužen** šlechtě → zavedeny dlužní úpisy
 - zvýšení daní v Nizozemsku, omezování pravomocí provincií, pronásledování protestantů
- pronásledování protestanti podporování hugenoty z Francie

Nizozemské provincie v 16. století

- Nizozemí děleno na **17 provincií** – každá má svůj sněm, místodržitele, privilegia
- Jih – Valoni
 - bohaté Flandry a Brabantsko (Antverpy)
 - kalvinisti, katolíci
- Sever – Vlámové [flámové]
 - důležité provincie Holland, Zeeland, Utrecht
 - lutheráni, kalvinisti, novokřtělci
- mezi provinciemi jsou hospodářské i společenské rozdíly
 - sever chudší než jih
 - na severu rybářství, provincie u moře bojují o půdu × na jihu rozvoj řemesla
 - na jihu jsou nejdůležitější vrstvou měšťané a šlechta × na severu jen měšťané (obchodníci, řemeslníci)
 - na severu kalvinisti, lutheráni × na jihu umírněnější i katolíci

Generální sněm

- schází se v něm 17 místodržitelů
- předsedá mu **generální místodržící**, který je přímo zvolen králem jako jeho zástupce
- **Markéta Parmská** (1559–1567)
 - rádce kardinál **de Granvelle**
 - tyran, upírána privilegia, zvyšovány daně
 - velká vlna odporu z provincií → vznik opozice
 - 1564 – de Granvelle odvolán

Opozice

- umírněná: většinou šlechta
 - Vilém Oranžský (p), hrabě Egmont (k), hrabě Hoorn (k)
- radikálové:
 - 1566–1567 – obrazoborecké hnutí
- španělským králem vyslán **vévoda z Alby** → hrůzovláda
 - rada pro nepokoje (1568)
 - mučení, vyslýchání, popravování opozice (nejen protestantů) – vévoda a vláda si nechávali majetek
 - daň **alcabala** [alcavala] – dvojitá daň (z prodeje i koupě)
 - 1568 – neúspěšný útok Viléma Oranžského

Gézové

- chudší část obyvatelstva, bojovala proti Španělům
 - poskytnut dočasný azyl v Anglii, hrozil ale útok od Španělů → vyhnání
 - útok na Nizozemsko (nic jiného jim nezbývalo)
 - 31.3/1.4 1572 – ovládli přístav Brielle s pomocí nové armády Viléma Oranžského
- Alba odvolán

Roztrhání Nizozemska

- 1576 – vydrancovány Antverpy Španěly
- nová povstání proti Španělům (Bruggy, Brusel, Gent)
- 1577 – věčný edikt – Španělé se stáhnou → vyjednávání o odstoupení
- 1579 – **Arraská unie** – jižní provincie zůstávají se Španělskem
- 1579 – **Utrechtská unie** – severní provincie nechť zůstat se Španělskem
- 1581 – **Haagská unie** – 7 severních provincií tvoří **Spojené Nizozemí**
 - stavovská republika (generální stavy, místodržící – dědičně titul Vilém Oranžský)
 - státním náboženství – kalvinismus, tolerují se ale všechna reformovaná náboženství
 - velmi bohatý stát z obchodu
 - 1602 – založena Východoindická společnost
 - 1621 – založena Západoindická společnost
 - 1626 – založen nový Amsterdam(dnešní New York)
- 1609 – Nizozemsko uznáno jako samostatný stát
- 1648 – samostatnost potvrzena **vestfálským mírem**

10 Buržoazní revoluce v Anglii

Jindřich VII. (1509–1547)

- stabilizace
- rozdělení společnosti
 - **yeomani** – zemědělci
 - **gentry** – venkovská šlechta, feudálové
 - **nová šlechta** (noví baroni) – kupují si titul od krále
- hvězdná komora – soudní instituce zabývající se politickými záležitostmi
- správní systém farnost < hrabství < parlament – dolní sněmovna (volení poslanci z hrabství)

Způsoby podnikání

- chov ovcí – ohrazování, prodej vlny Nizozemcům
- odliv pracovní síly z venkova do měst
- obchod, stavba lodí

Jindřich VIII. (1509–1547)

- zvláštní rysy reformace
 - královská reformace
 - oženil se s vdovou po svém bratru – Kateřinou Aragonskou (jediná dcera přežila porod – Marie)
- nutnost dědice → pokus o rozvod – papež nepovolil kvůli vlivu španělské královské rodiny
- osobnosti
 - **Thomas Wolsey** – kardinál, arcibiskup canterburský, hříšník, kritizován
 - **Thomas More** – spisovatel (*Utopie*), učenec
 - **Thomas Cranmer** – reformátor, první anglikánský arcibiskup, Cambridge, popraven
 - **Thomas Cromwel** – reformátor, rádce krále, popraven

- manželky
 - Kateřina Argaonská – neměla syna
 - Anna Boleynová – nevěrná, míchala se do politiky, popravena za vlastizradu
 - Jana Seymourová – syn Eduard VI.
 - Anna Clévská – dobrovolně se rozvedly
 - Kateřina Howardová – popravena za nevěru
 - Kateřina Paarová

Královská reformace

- 1533 – oddělení anglikánské církve
- 1534 – Act of Supremacy – revize církevních zákonů

Anglikánství

- král spravuje církevní majetek
- král ruší církevní úřady
- král jmenuje kardinály, biskupy, ...

Eduard VI. (1547–1553)

- regentská vláda **lorda Somerseta**
- zemřel jako chlapec

Marie Tudorovna (1553–1558)

- perzekuce nekatolíků – „Bloody Mary“
- manželka Filipa II. Španělského

Alžběta I. Anglická (1558–1603)

- krásná, ale nikdy se neprovdala
- cílem udržení stability a míru
- nové podnikání
 - chov ovcí – vlnářství
 - námořní obchod
- podpora hugenotů a gézů
- soupeření se Španělskem – Filip II.
- Marie Stuartovna – Skotsko
 - uprchla do Anglie kvůli podezření z vraždy dvou svých manželů
 - 1578 – Marie Stuartovna popravena za spiknutí proti Anglii s Filipem II.
- 1588 – Neporazitelná Armáda Filipa II. poražena v La Manchském průlivu

10.1 Alžbětínská Anglie

- **Erasmus Rotterdamský**
- sir **Walter Raleigh** [rolí]
 - založil Virginii
 - 1603 – uvězněn v Tauru
- **William Shakespeare** – existenciální otázky → hrají se do dnes
- vliv nizozemského malířství a francouzské architektury

11 Rusko

11.1 Opakování

- 13. století – Rozpad Ruska
- Novgorodské knížectví
- Vladimirsko suzdalské knížectví
- Ivan I. Kalita
- Dimitrij Donský
- 14. stol. – úpadek Zlaté hordy
- 1478 – připojil Ivan III. Novgorod a jiná knížectví k Moskvě
- 1480 – Ivan III. přestal platit daně Tatarům
- nový stát Moskevská Rus

11.2 Stav v 2. pol. 15. století

Sousedé Rusi

- na západě Litva, Livonsko
- na jihu Tataři
- na východě Sibiř – možnost výbojů

Hospodářství

- zemědělství
 - **votčina** – dědičná půda
 - **poměstí** (nedědičná, udělena panovníkem) → poměšči = služebná šlechta
- obchod s Evropou vázl – strach z Tatarů
 - trasa Moskva – Lublin – Krakov – Praha
 - trasa Moskva – Lublin – Poznaň – Hanza
- města mají zemědělský charakter (dřevěné domy, ...)
- největšími městy jsou Novgorod, Pskov, Nižní Novgorod, Vladimir, Suzdal, Moskva

Církev

- pokusy o reformaci neúspěšné
- církevní dogmata označena za nedotknutelná
- církev má právo na světskou moc
- až do 20. stol. populární idea třetího Říma
 - jediná správná církev je ruská pravoslavná
- 1589 – moskevský metropolita se stává patriarchou

11.3 Ivan IV. Hrozný

(1533–1584)

- otec Vasilij III.
- na trůn nastupuje ve 3 letech → ovládán bojary
- **reformy** – správní, právní, vojenské, hospodářské
- 1547 – korunován prvním ruským carem
- 1547–1550 – ruské stavovské shromáždění **Duma**
 - připravovala zákonní **Stoglav**
- 1552 – dobyl Kazaň
 - vyvražďování a přesídlování obyvatel → porušování
 - otevření cesty ke Kaspickému moři

Výboje do Evropy

- snaha oslabit Livonsko a získat přístup k Baltu
- Livonské války (1558–1582)
 - Moskevská Rus poražena Lublinskou unií
 - 1582 – mír pro Rusko ztrátou, vinu dával bojarům

Samoděržaví

- odebral půdu bojarům – snaha o zlomení jejich moci
- předána nižší šlechtě výměnou za vojenskou povinnost → **opričina** (opriční vojsko)
- bojaři vysídleni do okrajových oblastí na **zemštinu** – neúrodná
- reforma prosazována terorem → katastrofické důsledky
 - půda nemohla být obdělávána
 - hladomor
 - povražděno obrovské množství mužů, žen i dětí
- psychicky narušený – zabil svého syna
- reformy silně narušili Rusko, ale vedli k ruskému absolutismu – samoděržaví

11.4 Car Fjodor

(1584–1598)

- syn Ivana IV.
- opožděný → regent **Boris Godunov**
- likvidace bojarské opozice (Sujští, Bělští, Romanovci, Glinští)
- 1584 – založen přístav Archangelsk
- 1587 – příměří na 15 let s Polskem
- 1590–93 – úspěšná válka se Švédskem
- 1595 – uzavřen Věčný mír → přístup k Finskému moři
- 1598 – zemřel Fjodor → Godunov korunován carem

Car Boris Godunov (1598–1605)

- hromadné útěky poddaných → nevolnictví
- opozice do vyhnanství
- 1600–1603 – hladomor
- bojaři se spojili s Poláky
- 1605 – Godunov zemřel

11.5 Období zmatků na přelomu 16. a 17. století

- Ivan IV. byl mnohokrát ženatý → spory o trůn
 - **Lžidimitrij I., Lžidimitrij II.** – vydávali se za Ivanovy syny
- 1613 – zvolen carem Michal Fjodorovič Romanov (mladý → lehko ovladatelný)

11.6 Kultura

- architektura
 - chrámy – barevná fasáda
 - chrám Vasila Blaženého v Moskvě
- malířství
 - ovlivněno Itálií – biblické výjevy, hierarchická perspektiva
- literatura
 - 16. stol. – polemické spisy
 - svod ruských letopisů – vznik jednotné kroniky
 - dopisy a poselství Ivana IV.
 - **Azbukovnik** – encyklopedie
 - **Domostroj** – o morálce a náboženství

12 Vznik habsburské monarchie

12.1 První Habsburkové

Ferdinand I. Habsburský (1526–1564)

- na základě nástupnických smluv si dělal nároky na český trůn, podle Zlaté buly sicilské mají ale slovo stavové
- český trůn byl silně zadlužený → zvolen Ferdinand
 - zvolen za podmínky že nebude omezovat stavy, ...
- pokus o centralizaci → odboj
 - ignoroval zemské úřady
 - 1546; 1546 – svolání zemské hotovosti – šlechta je povinná poskytnout vojsko, poskytnuto velmi málo, většinu musel zaplatit sám
 - šmalkaldská válka
 - březen 1547 – protestantská šlechta a města chtějí omezit moc panovníka
- srpen 1547 – Bartolomějský sněm v Praze
 - před sněmem k zastrašení stavů popraveni dva páni a dva měšťané
 - král svolává sněmy a obsazuje zemské úřady
 - královská města ztratila hlas na zemském sněmu → přestala být samostatným politickým subjektem
 - dědicové mohou být přijati za krále za vlády předchůdce → možnost ovládnutí volby svých nástupců
 - městům omezena samospráva, nesmí mít armádu
- perzekuce jednoty bratrské
- rekatolizace – jezuité (katolíků bylo jen 10%)

Nástup Habsburků v Uhersku

- střední a drobná šlechta pro **Jana Zápoľského** – vedl úspěšné boje s Turky
- magnáti = vyšší šlechta soustředěna kolem Marie Uherské → pro jejího bratra **Ferdinanda Habsburského**
- oba korunováni uherským králem → vnitřní válka
- 1540 – Jan Zápoľský umírá
- Sülejmán I. „hájlil zájmy“ syna J. Z.
- Ferdinand podporován císařem Karlem V.
- 1541 – poražení Habsburkové u Budína
 - Turci obsadili většinu Uher (do 1547)
 - Habsburkům zůstalo Slovensko
- 1547 – Uhersko rozděleno
 -
 -
 -

Maxmilián II. (1564–1576)

- ovlivněn lutheránstvím → nedůvěra katolíků a papeže
- neúspěšný pokus o získání polského trůnu od vymřelých Jagellonců
- 1575 – česká konfese
 - spojení novoutrakvistů, českých bratrů a lutheránů
 - stvořili nové vyznání a vyžadovali jeho uznání
 - pán nesmí nutit své poddané ke své víře (x Ausburský mír)
- 1575 – účast na českém zemském sněmu
 - chtěl uznat syna Rudolfa za nástupce, schválit mimořádné daně na posílení koruny
 - konfesi potvrdil ústně
 - ve Vídni konfesi odvolal

12.2 Rudolf II.

(1576–1611)

- **španělská strana**
 - katolická
 - **Jaroslav Bořita z Martinic, Vilém Slavata z Chlumu, Karel z Lichtenštejna, Albrecht z Valdštejna**
- **stavovská opozice**
 - 90%
 - Karel st. ze Žerotína, Václav Budovec z Budova, Petr Vok z Rožmberka
- 1583 – Rudolf přesídlil do Prahy → posílení českých katolíků
 - aby se zbavil své matky
 - stavební a umělecký rozvoj Prahy
 - přesídlování učenců a diplomatů do Prahy
 - 70 alchymistů (John Dee, Edward Kelly, Tadeáš Hájek z Hájku (botanik, astronom), Johannes Kepler (matematik), Tycho de Brahe (astronom))
 - Rudolfovy sbírky – část ve Vídni, velká část ukradena Švédy
 - malíři: Bartolomeus Spranger, Hans von Aachen, Arcimboldo
 - sochař: Adrien de Vries

Uhersko

- 1593–1606 – Uhersko pleněno Turky
- Rudolf II. se pokouší o protireformaci
- 1064 – 1. protihabsburký odboj – podporován Turky
- pověřil bratra Matyáše aby vyjednal mír s Uherskem
- 1606 – Matyáš vyjednal mír pro Rudolfa nevýhodný
- 1607–1608 – odboj rakouských a moravských stavů – chtějí raději vládu Matyáše
- 25.6. 1608 – Libeňský mír zůstaly mu Čechy
- 9. 7. 1609 – **Majestas Rudolfiná**
 - potvrzuje českou konfesi
 - 30 defenzorů – dodržují na dodržování konfese (ze všech stavů)

Konec vlády Rudolfa II.

- 1611 – vpád pasovských do Čech
 - požádal o pomoc bratrance → chtěl vojensky dosáhnout odvolání Majestas Rudolfiny
- 1611 – Rudolf II. abdikoval
- 1612 – v Praze zemřel – pohřben v chrámu sv. Víta

13 Třicetiletá válka (1618–1648)

13.1 Válka česká – České stavovské povstání

Matyáš (1611–1619)

- 1612 – Matyáš korunován císařem římským
- nevládnul v Praze → vláda místodržících
- nedodržoval konfesi – protireformační politika
- 1617 – Oñatova smlouva
 - Španělsí Habsburkové se vzdaly nároku na středoevropské državy → kandidátem Ferdinand Štýrský (Habsburk)
- 1617 – zemský sněm – Ferdinand Štýrský přijat za budoucího krále – domnívali se, že ho ještě mohou odvolat
- porušování Majestátu
 - březen 1618 – svolání defenzorů do Prahy
 - sněm zakázán Matyášem → druhý sjezd 21.5. v Karolíně (radikálové)
 - za porušování majestátu mohou místodržící
 - 23.5.1618 – **3. česká defenestrace**
 - J. Bořita, V. Slavata, Fabricius (písař) vyhozeni
 - spadli na svah → nezemřeli

Průběh povstání

- cíl odboje – přerozdělení moci ve prospěch nekatolíků
- 24. 5. 1618 – svržen král
 - zemská vláda 30 direktorů
 - Václav Vilém z Roupova, Jindřich Matyáš Thurn
- připojily se Lužice a Slezsko
- Morava neutrální (Karel st. ze Žerotína)
- květen 1619 – brněnský převrat – Ladislav Velen ze Žerotína
- chyby
 - spoléhají na zahraniční pomoc (Unie, Jakub I., Nizozemí, Uhersko)
- 20. 3. 1619 – zemřel Matyáš
- tažení na Vídeň

31. 7. 1619 – Generální sněm zemí Koruny české

- konfederace Čech, Moravy, Slezska, Lužic (všechna jsou rovnoprávná)
- nová ústava
 - pokroková → chtějí ji i Rakouští stavové
 - sesazen Ferdinand II.
- 26. 8. 1619 – zvolen kurfiřt Fridrich Falcký
 - 28. 8. 1619 – Ferdinand II. zvolen císařem římským (1619–1637)
- leden 1620 – se připojila uherská opozice (Gábor Bethlen)

Obrat v povstání

- 1620 – Maxmilián Bavorský nabídl pomoc císaři (chtěl se stát kurfiřtem místo F. Falckého)
- 8. 11. 1620 – bitva na Bílé hoře
 - císařské vs. české vojsko
 - obojí žoldnéřské, podobně velké, ale české špatně placené
 - ústup směrem k Praze na Bílou horu → císařští obsadili Prahu
 - stavové bitvu prohráli
 - zatčení členové opozice
 - konfiskace majetku nekatolické odbojné šlechty – $\frac{3}{4}$ pozemků → skupováno německou a italskou šlechtou
- 21. 6. 1621 – staroměstská exekuce – 3 páni, 7 rytířů, 17 měšťanů
- násilná rekatolizace
 -
 - univerzita pod dohledem jezuitů
 - Majestát zrušen
- 1624 – vypovězení nekatoličtí duchovní
- 1627 Č, 1628 M – vypovězení nekatoličtí stavové (150 000 emigrantů)
- 1627 Č, 1628 M – Obnovené zřízení zemské
 - český trůn dědičně Habsburkové
 - panovník je nejvyšší hlavou moci zákonodárné a soudní
 - úředníci jsou odpovědní jen králi
 - katolicismus = jediné dovolené náboženství
 - němčina zrovnoprávněna s češtinou (postupně vytlačuje)
 - vláda má sídlo ve Vídni
 - položeny základy absolutismu

Kultura doby předbělohorské

- jazyk a literatura
 - Jan Blahoslav, Jiří melantrich z Aventina, Daniel Adam z Veleslavína, Pavel Skála ze Zhoře, Pavel Stránský, Václav Vratislav z Mitrovic, literátská bratrstva
- věda – Tadeáš Hájek z Hájku, Václav Hájek z Libočan
- hudba – Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic

13.2 Evropský kontext války

Příčiny

- náboženské
- hospodářské – nárok Habsburků na střeoevropské državy
- společenské – absolutismus

2 tábory

- katolický – španělští a rakouští Habsburkové + papež, podpora Polska
- protestantský – Nizozemí, Anglie, Francie, Dánsko, Švédsko

3 tábory v SŘŘ

- kalvinistická unie – kuřfírt Fridrich Falcký (1608)
- katolická liga – Maxmilián Bavorský (1609)
- luteráni – saský kuřfírt Jan Jiří – přiklání k vedoucí straně

I. válka česká

- 1618–1620

II. válka falcká (1621–1623)

- Císařská vojska (Johann Tilly) obsadila se španělskou pomocí Falc
- Morava – Jan Jiří Krnovský + Valaši
- Uherský odboj – Gabriel Bethlen
- 1622 – Bethlen uzavřel mír s císařem
- 1623 – Bavorsko získalo kuřfírstkou hodnost

III. válka dánská (1625–1629)

- nekatoličtí stavové: Nizozemsko + Anglie, Dánsko, severní německo, F. Falcký, G. Bethlen
- 1625 – haagská koalice – vedení Kristián IV.
- Albrecht z Valdštejna × Kristián IV.
 - Albrecht sestavil na vlastní náklady armádu pro císaře
 - duben 1626 – Albrecht poražen u Dessau
- srpen 1626 J. T. Tilly porazil Kristiána IV. u Lutteru
- 1627 Valdštejn zlikvidoval zbytky protihabsburského vojska na Moravě a Slezsku
- Valdštejn vrchním velitelem císařské armády (Meklenbursko)
- 1629 – restituční edikt – navrácení majetku katolické církvi
- 22. 5. 1629 – mír v Lübecku
- srpen 1629 – Valdštejn propuštěn z císařských služeb

14 Seznam letopočtů

Zámořské cesty

Důvody

1453 – cesty do orientu Obsazeny **osmanskými turky**

Zprávy o orientálních zemích

Portugalsko

1415 – dobytá Ceuta

1444 – založení Společnosti pro obchod s koloniálním zbožím

1487 – Bartolomeo Dias doplul na jih Afriky k mysu Dobré naděje

1497 – Vasco da Gama

1500 – Pedro Álvares Cabral – Tra de Vera Cruz (Brazílie)

1. koloniální válka

1474–1479 –

1494 – dohoda v Tordesillas

Španělsko

1479 – ovládli Kanárské ostrovy

1479 – vznik Španělska

3. 8. 1492 – První Kolumbova cesta

11./12. 10. 1492 – dopluli na San Salvador

1506 – zemřel ve Valladolidu

Ostatní země

1501 – **Amerigo Vespucci**

1513 – **Vasco Nunez De Balboa** překročil Panamskou šíji

1519 – Fernão Magalhães

1521 – zabit domorodci při vyjednávání

1522 – cestu dokončil Sebastian del Cano

Conquista

Hernán Cortés

1517 – cesta na Yucatan

1535 – Cortés objevil Kalifornii

Říše Inků (Peru)

1531-1535 – dobyli Franciscem Pizarro, Diego Almagro

Vznik nových koloniálních mocností

Nizozemsko

1602 – založena nizozemská Spojená východoindická společnost

Anglie

1497 – **Giovanni Cabotto** (*John Cabbot*) → Labrador, Newdoundland

1596 – **W. Barents** objevil Špickberky

Ostatní mocnosti

Výsledky a význam

Renesance

Vznik renezance

Italské trecento (14. století)

Italské quattrocento

Italské cinquecento (16. století)

Renesance u nás

Manýrismus

Humanismus

Reformace

Příčiny reformace

1. reformace (14.–15. stol.)

Německá reformace

31. 10. 1517 – přibíl **95 tezí** na dveře kostela

- 1521 – Luther pozván na říšský sněm do Wormsu
- 1524–1526 – Německá selská válka
- 1521 – pokus o podnícení nové revoluce v Praze
- 1525 – poraženo, Müntzer popraven
- 1526 – definitivní porážka i v Tyrolsku a Salzbursku
- 1534 – obsazen Münster
- 1535 – komuna vojensky poražena
- 1531 – vznik šmalkadské jednoty
- 1546–1547 – šmalkaldská válka
- 1555 – Augsburský mír

Švýcarská reformace

Význam reformace

Protireformace

- 1534 – založení řádu Societas Jesu Ignácem z Loyoly
- 1545 – 1563 – Tridentský koncil

Šíření reformace

Francie od konce 15. století do počátku 17.

- 1562 – krvavá lázeň ve Vassy
- 1598 – edikt nantský
- 1610 – Jindřich IV. zavražděn

Vzestup Habsburků

- 1614–1789 – nescházejí se generální stavy
- 1477 – spor o Burgundsko
- 1479 – vznik Španělska
- 1520–1521 – povstání komunérů (Toledo)
- 1527 – sacco di Roma
- 1556 – Karel V. předává vládu ve Španělsku synu Filipu II.
- 1588 – Filip II. poražen Anglií v La Manche

Buržoazní revoluce v Nizozemsku

- 1557 – státní úpadek
- 1564 – de Granvelle odvolán
- 1566–1567 – obrazoborecké hnutí
- 1568 – neúspěšný útok Viléma Oranžského
- 31.3/1.4 1572 – ovládli přístav Brielle
- 1576 – vydrancovány Antverpy Španěly
- 1577 – věčný edikt
- 1579 – **Arraská unie**
- 1579 – **Utrechtská unie**
- 1581 – **Haagská unie**
- 1602 – založena Východoindická společnost
- 1621 – založena Západoindická společnost
- 1626 – založen nový Amsterdam
- 1609 – Nizozemsko uznáno jako samostatný stát
- 1648 – samostatnost potvrzena **vestfálským mírem**

Buržoazní revoluce v Anglii

- 1533 – oddělení anglikánské církve
- 1534 – Act of Supremacy
- 1578 – Marie Stuartovna popravena za spiknutí proti Anglii s Filipem II.
- 1588 – Neporazitelná Armáda Filipa II. poražena v La Manchském průlivu

Alžbětínská Anglie

Rusko

Opakování

Stav v 2. pol. 15. století

- 1589 – moskevský metropolita se stává patriarchou

Ivan IV. Hrozný

- 1547 – korunován prvním ruským carem
- 1547–1550 – ruské stavovské shromáždění
- 1552 – dobyl Kazaň

Car Fjodor

- 1584 – založen přístav Archangelsk
- 1587 – příměří na 15 let s Polskem
- 1590–93 – úspěšná válka se Švédskem
- 1595 – uzavřen Věčný mír
- 1598 – zemřel Fjodor → Godunov korunován carem
- 1600–1603 – hladomor
- 1605 – Godunov zemřel

Období zmatků na přelomu 16. a 17. století

- 1613 – zvolen carem Michal Fjodovič Romanov

Kultura

Vznik habsburské monarchie

První Habsburkové

- 1540 – Jan Zápošlý umírá
- 1541 – poráženi Habsburkové u Budína
- 1547 – Uhersko rozděleno
- 1575 – česká konfese
- 1575 – účast na českém zemském sněmu

Rudolf II.

- 1583 – Rudolf přesídlil do Prahy
- 1593–1606 – Uhersko pleněno Turky
- 1604 – 1. protihabsburký odboj
- 1606 – Matyáš vyjednal mír pro Rudolfa nevýhodný
- 1607–1608 – odboj rakouských a moravských stavů
- 25.6. 1608 – Libeňský mír
- 9. 7. 1609 – **Majestas Rudolfina**
- 1611 – vpád pasovských do Čech
- 1611 – Rudolf II. abdikoval
- 1612 – v Praze zemřel

Třicetiletá válka (1618–1648)

Válka česká – České stavovské povstání

- 1612 – Matyáš korunován císařem římským
- 1617 – Oñatova smlouva
- 1617 – zemský sněm – Ferdinand Štýrský přijat za budoucího krále
- březen 1618 – svolání defenzoři do Prahy
- 23.5.1618 – **3. česká defenestrace**
- květen 1619 – brněnský převrat
- 31. 7. 1619 – Generální sněm zemí Koruny české
- 26. 8. 1619 – zvolen kurfiřt Fridrich Falcký
- 28. 8. 1619 – Ferdinand II. zvolen císařem římským
- leden 1620 – se připojila uherská opozice
- 1620 – Maxmilián Bavorský nabídl pomoc císaři
- 8. 11. 1620 – bitva na Bílé hoře
- 21. 6. 1621 – staroměstská exekuce
- 1624 – vypovězení nekatoličtí duchovní
- 1627 Č, 1628 M – vypovězení nekatoličtí stavové
- 1627 Č, 1628 M – Obnovené zřízení zemské

Evropský kontext války